

ANATOLIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND EDUCATION

GAGAVUZ TÜRKLERİNDE DİNİ VE GELENEKSEL YAŞAM: TÜRK MİRASININ ETKİLERİ

RELIGIOUS AND TRADITIONAL LIFE OF GAGAVUZ TURKS: IMPACT OF TURKISH HERITAGE

Muhsin Aygün*

Meerim Ryspakova*

ÖZ

Bu makalede, geniş coğrafyalara yayılmış Gagavuz Türklerinin gelenekleri, inançları ve eski Türk kültürüne dayanan ritüelleri incelenmiştir. Doğum ve ölüm gibi yaşam döngüsünün önemli anlarına ilişkin ritüeller, ahiret inançları ve doğa ile hayvanlara bağlı inanışları genel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, soydaşlarımız olan bu Türk topluluğu ile ortak ya da farklılaşan yönlerimizi ortaya koymak ve başka kültürlerin etkisiyle unuttuğumuz bazı Türk geleneklerini yeniden gün ışığına çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Gagavuz Türkleri, Hristiyan Türkler, Türk İnanç ve Kültürleri, Ortak Miraslar.

ABSTRACT

In this article, a study was conducted on the traditions, beliefs and old Turkish customs of the Gagavuz Turks, who have spread over a wide geography. We investigated the rituals of the Gagavuz for birth, death and afterlife, the belief in the afterlife and some beliefs related to nature and animals from a general perspective. The aim of this research is to reveal our common or different aspects with this Turkish society, which is our ancestor, and to bring to light some Turkish customs that we have forgotten due to the influences of other cultures.

Keywords: Gagavuz Turks, Christian Turks, Turkish Beliefs and Cultures, Common Heritage.

GİRİŞ

Günümüzde nüfus yoğunluğunun büyük bir kısmı Moldova'da bulunan, ancak geniş bir şekilde Balkanlar'a yayılmış olan kadim Hristiyan Türk topluluğu Gagavuz Türkleri, uzun yıllar boyunca Müslüman topluluklarla bir arada yaşamışlardır. Bu çalışmada, Gagavuz Türklerinin geçmişten günümüze devam eden ritüelleri, gelenekleri ve inançları incelenmiş; bu bağlamda, diğer Türk topluluklarından farklılık gösteren yönleri ele alınmıştır. Ayrıca, tarihsel süreçte birçok devletin himayesi altına girmeleri sebebiyle Slav halklarının etkisiyle edindikleri farklı kazanımlar tartışılmıştır. Bu araştırmada, Gagavuz toplumunun gelenek ve inançlarında gözlemlenen gelişimler ile diğer Türk topluluklarıyla olan ortak ve farklı unsurlar ortaya konularak, özellikle inanç temelli ortak değerlerimiz incelenmiştir.

* İşenali Arabayev Kırgız Devlet Üniversitesi Ş. Kadirova Dünya Dilleri ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Dilbilim Bölümü Doktora Öğrencisi, muhsnaygn@gmail.com, ORCID ID: 0009-0002-4451-0224

* İşenali Arabayev Kırgız Devlet Üniversitesi Ş. Kadirova Dünya Dilleri ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Dilbilim Bölümü Doktora Öğrencisi, meerim.ryspakova@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5689-1365

Gagavuz Türklerinde Dinî İnanç

Hristiyanlığı kabul eden ilk Türk devleti olan Avarlar, tarihte Romanya, Ukrayna, Moldova ve Balkanlar'ın diğer bölgelerinde uzun süre hüküm sürmüştür. Tarihi kaynaklarda bu coğrafyada buldukları açıkça belgelenmiştir. Günümüzde Gagavuz Türklerinin yoğunlukla yaşadığı bu bölge dikkate alındığında, bu Türk toplumunun Avarların kalıntıları olduğu ileri sürülebilir. Gagavuz Türklerinin Hristiyan olarak kalmasının temel sebeplerinden biri, tarihsel olarak bu topraklarda Hristiyan inancını benimseyerek yaşamış olmaları ve inanç sistemlerini geleneksel bir şekilde sürdürmeleridir.

Gagavuz Türkleri, atalarından miras kalan inanç ve değerlere yüzyıllardır bağlılıklarını korumuşlardır. Tarih boyunca maruz kaldıkları baskı ve olumsuzluklara rağmen kültürlerini ve inançlarını terk etmemişlerdir. Mihail Çakır (Ciachir), "Nerede yaşarlarsa yaşasınlar, onlar Ortodoks Hristiyan ve dindar insanlardır" (Ciachir, 1982, s. 208) ifadesiyle, Gagavuzların inançlarına olan derin bağlılıklarını vurgulamıştır. Öte yandan, Gagavuzların inançları ve yaşam tarzları üzerine araştırmalar yapan bazı yabancı uzmanlara göre, Gagavuzlar Ortodoks inancına sahip olmakla birlikte, bu inançlarına ilişkin bilgileri yetersizdir ve inançları daha çok "halk dindarlığı" şeklinde tanımlanmalıdır (Hatlas & Zyromsky, 2011, s. 543).

Bu bağlamda, Gagavuzların, Ortodoksluk ile eski Türk inançlarını ve Müslüman topluluklarla bir arada yaşamalarının etkisiyle İslâm dini öğelerini harmanlayarak kendilerine özgü bir inanç sistemi geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Örneğin, kiliselerde kadın ve erkeklerin bir arada bulunması hoş karşılanmamaktadır. Kiliseler, camilerde olduğu gibi alt ve üst kat olarak tasarlanmış olup, kadınlar üst katta, erkekler ise alt katta ibadet etmektedirler. Gagavuz toplumunun önde gelen dinî liderlerinden biri olan Mihail Çakır ve onun ailesi, Gagavuzların kültürel ve dinî kimliklerini korumalarına büyük katkı sağlamış saygın figürlerdir.

Bununla birlikte, birçok Gagavuz Türkü Hristiyan kimliklerini ön planda tutsa da Moldova arşivlerinde, geçmişte din adamları ile sık sık ihtilaf yaşadıkları belgelenmiştir. Örneğin, bir Gagavuz atasözü, at hırsızlığı ve Çingene öldürmenin günah sayılmadığını ve cehenneme önce papazların gideceğine inanıldığını dile getirmektedir. XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Besarabya köylerinden Konsistoriya'ya papazların ihlallerine ilişkin birçok şikâyet mektubu gönderilmiştir. Öte yandan, papazlar da Gagavuzların bazı eski Türk adetlerini sürdürmelerinden şikâyet etmişlerdir (Kolevi, 2016, s. 36).

Doğum ile İlgili İnanç ve Gelenekler

Hayatın başlangıcını simgeleyen doğum, tüm insanlık için büyük bir mucize olarak kabul edilir. Eski Türkler açısından bu olay, kutsal bir an olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, anne ve bebeğin korunması ve en iyi şekilde bakılması gerektiğine inanılmıştır. Hamilelik sürecinde ise, doğum öncesinden başlayarak her aşama hassasiyetle takip edilmelidir. Bebek sahibi olmanın bir kısmet meselesi olduğu düşüncesi hâkimdir. Kadınların hamile kalamaması durumunda ise çeşitli çözüm arayışlarına başvurulmuş; bunların en yaygın olanı muska yazılmasıdır. Gagavuz Türklerinde, köyün yaşlı ve bilge kişisi olarak bilinen "Babu" tarafından yazılan muskaların, kadınların hamile kalmasında etkili olduğuna inanılmıştır (Ulutaş, s. 282–283). Gagavuz dilinde genellikle "Talisman" adı verilen muskalar mevcuttur. Bu muskalar, dini ayinler sırasında papazın elbisesinden alınmış bir parça, şamdanlardan toplanan mum artıkları veya kiliseye ait başka nesnelere kullanılarak yapılır ve boyunda taşınır (Manov, 2001, s. 64). Anadolu'da da görülen muska, genellikle koruma veya dilek alma ihtiyacıyla ortaya çıkmış bir batıl inanç biçimidir. Budizm'de de, madeni nesneye kazanmış bir Buda resmi boyunda taşınarak benzer bir inanış sergilenmiştir. Bu eski inanış, dünyanın birçok yerinde yaygın olarak devam etmektedir. Müslüman Türk topluluklarında ise, bu gelenek İslamiyet ile bütünleşmiştir. Muska yalnızca doğum için değil; korku, şans ve kısmet gibi farklı amaçlarla da kullanılmaktadır.

Doğumla ilgili önemli inanışlardan biri de "Albastı"dır. Gagavuz kültüründe, albastı kötü ruhlu bir dev olarak tasvir edilir ve lohusalara zarar verebileceği, hatta onları öldürebileceği düşünülür. Bu nedenle, yeni doğum yapmış kadınların albastının etkilerinden korunması amacıyla çeşitli önlemler alınır. En yaygın

yöntemler arasında lohusanın yatağının altına bıçak veya makas koyulması, odada süpürge bulundurulması (Güngör, 1991, s. 24) ve lohusa odasında 40 gün boyunca mum yakılması (Güngör & Argunşah, 1998, s. 131) yer alır. Ayrıca, lohusa odasının önüne kor haline gelmiş ateş konulması da yaygın bir uygulamadır (Güngör, 1994, s. 21). Hamile kadınlara, doğumdan üç gün önce ve üç gün sonra su yerine rakı içirilir. Lohusanın rakı içmesi, korunma amaçlı olarak yorumlanmaktadır. Eğer lohusa tüm önlemlere rağmen ağrılar çekiyorsa, sayıklıyorsa, morarıyorsa veya bayılıyorsa, bir hoca çağırılır ve kötü ruhu kovmak amacıyla tüfek atılır, tencere kapakları vurularak gürültü çıkarılır (Duvarcı, 2005).

Albastı, Orta Asya'dan itibaren tüm Türk toplulukları arasında bilinen ortak bir unsurdur. Dini veya coğrafi farklılıklara bakılmaksızın, Türk toplulukları arasında albastıya karşı benzer koruma yöntemleri uygulanmaktadır. Bu bağlamda dikkat çeken bir nokta, albastıdan korunmak için ateşe yüklenen anlamdır. Ateşin kutsallığı, Altaylar'dan Anadolu'ya ve Balkanlar'a kadar uzanan Türk topluluklarının ortak inanç öğelerinden biridir. Yeni doğan bebeklere ilişkin inanışlar arasında, bebeğe ait eşyaların gece dışarıda bırakılmaması inancı bulunmaktadır. Bu uygulama, Anadolu, Ortadoğu ve Uluğ Türkistan'ın tüm bölgelerinde görülmekte olup, kökleri Orta Asya'da gelişen "Gün Kültü" ile ilişkilidir. Gün kültürüne göre, güneş battıktan sonra dışarıya kara iyelerin hâkim olduğu ve bu varlıkların loş yerler, pis kokular ve geceyi sevdiği düşünülmektedir. Bebeklerin kıyafetlerinin kırıkları çıkıncaya kadar gece dışarıda bırakılmaması gerektiğine inanılır. İçeriye alınan kıyafetlerin ise ev iyelerinin korumasına girdiği kabul edilir (Kalafat, 1998). Bir diğer yaygın gelenek bebeğin tuzlanmasıdır. Türk halk inanışında tuz, uğur, bereket ve nazar kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Çocuk doğar doğmaz, kem gözlerden korunması amacıyla ateş üzerinde tuz çatırdatılarak üç kez döndürülür (Aça, 2002, s. 94).

Ölüm ile İlgili İnanç ve Gelenekler

Orta Asya'dan itibaren, Türk topluluklarının hemen hemen tamamında ölüm sonrası hayata dair inançlar güçlü bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Proto-Türklerden başlayarak bilinen tüm Türk boyları, ölümden sonra bir yaşam olduğuna inanmış ve bu inanç doğrultusunda çeşitli ritüeller geliştirmiştir. Özellikle Pazırık kurganlarında görüldüğü üzere, Türkler yaşadıkları her yerde düzenli ve özenli mezarlar inşa etmişlerdir. İlk Türklerden itibaren ölüm sonrası hayata dair inancın kuvvetli olduğu, bu detaylı ve dikkatle hazırlanmış mezarlardan anlaşılmaktadır. Öteki dünyada kullanmak üzere, eşyaları, hayvanları ve silahlarıyla birlikte defnedilen kişilere yönelik gerçekleştirilen ritüellerin büyük bir kısmı günümüzde de uygulanmaktadır. Türkler, tarih boyunca kabul ettikleri dinlerden bağımsız olarak eski gelenek ve inançlarını sürdürmüşlerdir. Bugün Anadolu'da İslam'a dayalı olduğu düşünülen pek çok gelenek ve görenek, aslında İslamlaşmış eski Türk inanışlarının devamıdır.

Gagavuz Türklerinin ölüm ve sonrası inançları incelendiğinde, kökenlerinin Orta Asya Türk geleneklerine dayandığı görülmektedir. Örneğin, Manov'a (2001, s. 51) göre, ölen kişinin bedeni şarapla yıkanır. Bu uygulama, eski Türklerin öteki dünyaya geçiş ritüellerine özgü bir gelenektir. Manas Destanı'nda da benzer uygulamalar geçmektedir. Destanda Han Köketey'in vasiyeti şu şekilde aktarılmıştır: "Halkım, ilim! Gözlerim yumulduğu zaman vücudumu kımızla yıkayınız, (etimi) keskin kılıçla sıyırmınız, zırhımı giydiniz, deriye sarıp beyaz kefenimi başımın altına koyunuz" (İnan, 2015, s. 181). Gagavuzların ölen kişiyi şarapla yıkama geleneği, bu eski Türk inanışlarının bir devamıdır.

Eski Türk kültürlerinde intihar hoş karşılanmamış, bu durumu engellemek için katı kurallar ve cezalar uygulanmıştır. Manov'a göre, Gagavuz Türklerinden biri intihar ettiğinde, bu kişinin ölümü kimseye duyurulmaz, papaz çağrılmaz ve dini bir tören düzenlenmez. Ayrıca, ölen kişinin ruhunun "Obur" (hortlak) olmaması için beden sıkıca bağlanır ve evin kapısından değil, penceresinden çıkarılır (Manov, 2001, s. 53). Bu uygulama, Orta Asya Türk boylarından Urenha (Tuba) Türkleri arasında da görülmektedir. Benzer şekilde, Tunguz ve Telengit Türkleri ölümlerini çadırlarının kapısından çıkarmamakta, bir duvarı kaldırarak ölüyü çıkardıktan sonra duvarı hemen eski haline getirmektedir (Harva, 2014, s. 233).

Cenaze defin işlemleri sırasında da Gagavuzların eski Türk geleneklerini sürdürdükleri gözlemlenmektedir. Örneğin, tabutun dibine demir para, tarak, sabun, iğne-iplik, makas, ölen kişinin mesleğinde kullandığı araçlar ve yiyecekler (örneğin ekmek, elma, bisküvi) yerleştirilir (Perçemli, 2011, s.

167). Bu uygulamanın semavi dinlerle bir bağlantısı olmayıp, eski Türk inançlarının bir yansıması olduğu açıktır. Aynı şekilde, Türklerin ölümlerini kıyafetle gömme geleneği Göktürlere kadar uzanmakta ve IX. yüzyıldaki Oğuzlar ile Beltir Türkleri arasında da bu geleneğin var olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir (İnan, 2015 s. 184; Ögel, 1991, s. 143).

Gagavuz toplumunda, geçmişten günümüze taşınan bir başka gelenek ise, vefat eden kişi için “ölü dalı” veya “ölü ağacı” hazırlanmasıdır. Meyve ağaçlarından kesilen büyük bir dal üzerine, ölen kişinin canı için bağışlanacak kıyafet, çorap, ayakkabı, havlu, başlık, simit, elma ve şeker gibi nesnelere asılmaktadır. Son yıllarda, bu dala cep telefonunun da asıldığı gözlemlenmiştir. Bu nesnelere, ölen kişinin yaşatlarına ve aynı cinsiyetten birine cenaze sırasında bağışlanmaktadır. Bu gelenek, öteki dünyaya olan inançla birlikte eski Şamanist inanışların bir devamı niteliğindedir (Iusiumbeli, 2008, s. 207–208).

Ölümden sonra çeşitli günlerin kutsal kabul edilerek yemek verilmesi de Gagavuzlar dâhil tüm Türk topluluklarında yaygın bir uygulamadır. Taziye, 15’inci, 40’inci ve ölüm yıldönümlerinde düzenlenen hayır yemekleri, İslam’da yer almamasına rağmen, sevap kazandırmak amacıyla düzenlenen Türk gelenekleri arasında yer almıştır.

Obur, yani hortlak inancına dair detaylar da Gagavuzlarda devam eden eski Türk inanışlarının bir diğer örneğidir. Eğer bir kişi günahkâr olarak ölürse, mezarında hayvana dönüşeceğine ve hortlak olarak mezardan dışarı çıkacağına inanılmaktadır. Hortlakları etkisiz hale getirmek için papaz tarafından mezarın etrafı harçla kapatılır ve özel dualar okunur. Eğer hortlak kalırsa, İsa Mesih’in yeniden diriliş gününde mezardan kalkamayacağına inanılmaktadır. Hortlaklar, mezarın açılıp cesedin çürümediğinin gözlemlenmesi durumunda günahkâr kabul edilmektedir (Manov, 2001, s. 53–54).

Ahret, Cennet ve Cehennem İnançları

Atanas Manov’un derlemelerinde, Semavi dinlerin inanç sistemlerine dair pek çok unsurun Gagavuz Türkleri arasında görülebileceği belirtilmektedir. Örneğin, Azrail’in can almaya geldiği sırada, şeytanın insanı kandırmaya çalışması inancı, İslamiyet’te yaygın olarak kabul edilen, ölüm anında insanın çok susadığı ve şeytanın bu durumu su ile istismar etmeye çalıştığı inanışıyla paralellik göstermektedir. Gagavuzlar arasında, ölünün öldüğü yerde üç gün boyunca mum yakıldığı ifade edilmektedir. Bu ritüel, Anadolu’nun güneydoğu bölgelerinde, ölünün defnedildiği ilk gece, mezarın başına çıra, fener ya da mum bırakılması uygulaması ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu uygulamalar, ölen kişinin mezarının aydınlatılması ya da yalnız bırakılmaması düşüncesine dayanmaktadır.

Ölüm sonrası, kişinin amellerinin tartılması ve sonrasındaki hayatının buna göre belirlenmesi inancı, sağ ve sol meleklerle göre günah ve sevapların ölçülmesiyle ilişkilendirilmektedir. Cennetin göklerde, cehennem ise yerin derinliklerinde bulunduğu inanılır. Cehennemle ilgili tasvirlerde, bir tahta bulunduğu ve Aziz Peder’in her cumartesi bu tahtayı kontrol ettiği ifade edilir. Ölünün akrabalarının sevap işlemesi durumunda, ölenin günahlarının azalacağı ve buna bağlı olarak cezasının hafifleyeceği belirtilmektedir. Ayrıca, cennetin üç kapısının olduğu ve bu kapıların anahtarlarının Aziz Peder’e ait olduğu söylenmektedir. Altından yapılmış birinci kapı krallara, demirden yapılmış ikinci kapı yüksek memurlara, tahtadan yapılmış üçüncü kapı ise yoksullara ayrılmıştır (Manov, 2001, s. 55).

Doğa, Kurt ve Tavşan ile İlgili İnançlar

Gök: Gagavuzların inançlarına göre gökyüzü, yeryüzünün üzerinde bulunan kristal bir kubbe olarak kabul edilir. Bu kubbenin üzerinde ise azizlerle birlikte Tanrı’nın yaşadığına inanılmaktadır (Manov, 2001, s. 65). Tarihsel olarak bakıldığında, Eski Türklerin VI. yüzyıldan itibaren göğü, silindir biçiminde kubbeli bir çadıra benzettikleri kanıtlanmıştır. Bu anlayış, gökyüzü tasavvurunun eski Türk inançlarında köklü bir yer edindiğini göstermektedir.

Güneş: Güneşin Gagavuz Türklerinin inançlarında ve geleneklerinde önemli bir yer tuttuğu açıktır. Hayatın devamlılığını sağlayan güneş, dini öykülere ve hikayelere konu olmuştur. Güneşin, bir "ana" ve

"baba"ya sahip canlı bir varlık olduğuna inanılmaktadır. Güneş tutulmasına ilişkin inançlar, Anadolu'da yaygın olarak görülen uygulamalarla büyük benzerlikler göstermektedir (Manov, 2001, s. 65).

Ateş: Ateş, Eski Türklerden günümüze kadar Gagavuzlar arasında devam eden en güçlü inanç unsurlarından biridir. Gagavuz Türkleri, ateşin arındırıcı gücüne özellikle inanmışlardır. Şamanist inançlara göre ateş, her şeyi temizler ve kötü ruhları kovar (İnan, 2015, s. 68). Gagavuz Türkleri, ateşi "canlı" ve "cansız" olarak iki kategoriye ayırmışlardır. Cansız ateş, iki odunun sürtülmesiyle elde edilir ve kötü ruhları kovmak, hastalıkları iyileştirmek gibi olağanüstü durumlarda kullanılır. Örneğin, lohusanın yattığı odaya geceleyin girebilmek için oda eşğine yerleştirilen bir ateşten atlanması gerekmektedir (Manov, 2001, s. 70). Ayrıca, Orta Asya Türklerinde olduğu gibi, Gagavuzlar arasında da ateşin arındırıcı özelliği korunmuştur. Göktürkler döneminde, Bizans elçisinin iki ateş arasından geçirilerek ülkeye kabul edilmesi, ateşe yüklenen kutsallığın önemli bir göstergesidir (Güngör & Argunşah, 1998, s. 136). Bu tür inançlar, tarihsel olarak çiftçilikle uğraşan toplulukların, güneş ve ateşe duyduğu ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Güneş ve ateşin sembol haline gelmesi, bu unsurların insanlık tarihinde hayati önem taşımasından kaynaklanmıştır.

Kurt: Kurt kültü, Eski Türklerde olduğu gibi günümüz Gagavuz Türklerinin inançlarında da önemli bir yer tutmaktadır. Gagavuzlar, kurda "canavar" adını vermiş ve bu kelimenin kullanılmasını tabu haline getirmiştir. Çünkü inanca göre kurt adı anıldığında, kurt çağrılmış olur ve hemen gelir. Kurt, diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Gagavuz Türklerinde de kutsal bir varlık olarak kabul edilmektedir. Kurt, Tanrı'nın temsilcisi olarak görülmekte ve öldürülmesi yasaktır. Ayrıca, kurdun insanlara yardım ettiği, kehanette bulunduğu ve adetlere uymayanları cezalandırdığına inanılır. Gagavuz Türkleri, kurdun şerefine farklı isimlerde bayramlar düzenlemekte ve en çok bilinenlerden biri "Canavar Yortusu"dur. Kurt, Türk kültüründe sembol haline gelmiş, mitolojik ve destansı anlatımlarla zenginleştirilmiştir. Dede Korkut anlatılarında "Kurt yüzü mübarektir" şeklindeki ifadeler de bu inancın önemli bir göstergesidir (Topsakal, s. 78).

Tavşan: Altay Türklerinin İslam öncesi inançlarında kutsal ve değerli bir hayvan olarak kabul edilen tavşan, Gagavuz Türklerinde kötü alamet olarak görülmektedir. Eğer tavşana rastlanırsa, yapılacak işin ertelenmesi tavsiye edilir (Iusiumbeli, s. 216). Özellikle Alevi-Bektaşî inanç sisteminde de tavşan eti tüketilmez. Gagavuz Türklerindeki tavşan inancı, tarihsel olarak Anadolu'daki Alevi-Bektaşî nüfusun etkisiyle şekillenmiş olabilir. Gagavuz inançlarında, kurban uygulamaları ve "Allahlık" adı verilen kurbanlar, İslamiyet'in etkisinin açık göstergelerindedir. Bu etkileşimler, tarih boyunca Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde ya da göçler yoluyla gerçekleşmiş, inanç sistemleri benzerlikler ve ortak gelenekler oluşturmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmada, Gagavuz Türkleri hakkında yapılan araştırmalar ve ortaya konulan bilgiler doğrultusunda, Gagavuzların kökeninin Türk olduğuna dair güçlü deliller sunulmuştur. Daha önceki araştırmalar, sınırlı teoriler ve genel yaklaşımlar üzerinden Gagavuzların etnik kökenine ilişkin iddialarda bulunmuş, bazı yabancı kaynaklar ise Gagavuzların Türk olmadığı yönünde tezler ileri sürmüştür. Bu çalışmada ise Gagavuz Türklerinin kökeni, isimlerinden buldukları bölgenin tarihine, kültürel ve dini inançlarından günlük ritüel ve yaşam şekillerine kadar geniş bir perspektifte ele alınmış, Türk milletlerinin ortak yönleriyle kıyaslama yapılmıştır.

Gagavuzların Hristiyan bir topluluk olmaları ve farklı coğrafyalarda yaşamaları sebebiyle beraber yaşadıkları halkların kültürlerinden etkilenmiş olmaları doğaldır. Ancak bu durum, onların Gürcü veya Slav halklardan geldiği iddiasını desteklemek için yeterli bir zemin oluşturmamaktadır. Tarihsel analizler göstermektedir ki Gagavuzlar, göçler sırasında veya bölgede kurulan Hristiyan Türk devletlerinden geriye kalan ve burada iskân edilen bir topluluk olarak nitelendirilebilir. Buldukları coğrafyada zamanla başka

ülkelerin hâkimiyetine girmeleri ve bu süreçte bazı kültürel deformasyonlar yaşamaları mümkün olsa da, özlerinde Türk kimliklerini korumayı başarmışlardır.

Gagavuz Türklerinin dini inançları, eski Türk gelenekleriyle harmanlanmış ve bu inançlar günümüze kadar yaşamaya devam etmiştir. Hristiyanlık inanç sistemine dâhil olmalarına rağmen, Türklerin kadim ritüellerine dayanan birçok unsur, Gagavuz toplumunda varlığını sürdürmektedir. Eski Türklerde görülen ateş ve güneş kültlerinin Gagavuzların inançları arasındaki önemi, ölüm sonrası ritüeller, doğumla ilgili uygulamalar ve günlük yaşam ritüellerindeki izler, Gagavuzların Türklüğünü kanıtlayan unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, Gagavuzların dini ritüelleri ve geleneksel uygulamaları, Orta Asya Türk inanışları ile büyük bir benzerlik taşımaktadır. Bu durum, onların başka milletlerin etkisiyle kimliklerinden uzaklaştıkları iddialarına doğrudan bir karşıtlık oluşturur.

Netice itibarıyla, bu araştırmanın ortaya koyduğu tüm veriler, Gagavuz Türklerinin özünde Türk olduklarını açıkça göstermektedir. Gagavuzların tarih boyunca buldukları bölgelere ait savaşlar, göçler ve himaye süreçleri onları farklı kültürlerden etkilenmeye sevk etmiş olsa da, bu topluluk, asırlardır Türk kimliğini koruma ve yaşatma noktasında büyük bir başarı göstermiştir. Sonuç olarak, Gagavuzlar, her yönüyle Türk milletinin bir parçasıdır ve bu çalışmada sunulan deliller, Gagavuzların Türklüğüne dair herhangi bir şüpheye yer bırakmamaktadır.

KAYNAKÇA

- CIACHIR, M. (1982). “Basarabyalı Gagavuzların Tarih”, hazırlayan: Harun Güngör, Türk Dünyası Araştırmaları, Ekim.
- HATLAS, J.& ZYROMSKI, M. (2011). “Bucak’taki Gagavuzların Hayatında Din”, çev. Ramazan Adıbelli, TÜBAR, XXIX- Bahar.
- KOLEV, İ. N. (2016).Gagavuz Türklerinde Türkçe Dini Metinler, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KALAFAT, Y. (1998). Karşılaştırmalı Bulgaristan-Gagavuz Türk Halk İnançları, Türk Halk Kültürü Sempozyumu, Şumnu-Bulgaristan, 13-15 Kasım 1998.
- MANOV, A. (2001). Gagavuzlar (Hıristiyan Türkler), çev. M. Türker Acaroğlu, Ankara.
- PERÇEMLİ, V. (2011). Gagavuz Türklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.
- GÜNGÖR, H. (1998). Türk Bodun Bilimi Araştırmaları, Kıvılcım, Kayseri.
- IUSIUMBELI, I. (2008). Gagavuz Yeri’nde Kadın, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- ÖGEL, B. (1991). İslamiyet’ten Önce Türk Kültür Tarihi (Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre, Ankara.
- GÜNGÖR, H.&ARGUNŞAH, M. (1998). Gagavuzlar, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- ÖGEL, B. (1991). İslamiyet’ten Önce Türk Kültür Tarihi (Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre, Ankara.
- DUVARCI, A. Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, İnanmalar, Uygulamalar, Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü / ANKARA Bilig, Kış / 2005, sayı 32
- GÜNGÖR, H. (1994). “Gagavuz İnanış ve Adetleri ile İlgili Bazı Notlar”, Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 87.

- AÇA, M. (2002). "Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: Tuzlama", Milli Folklor, Yıl: 13, Sayı:52.
- İNAN, A. (2015). Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar, Ankara.
- HARVA, U. (2014). Altay Panteonu, İstanbul.
- GÜNGÖR, H. Birinci Uluslararası Devleti Olmayan Türk Toplulukları Bilgi Şöleni Gagavuz Dili, Tarihi, Coğrafyası ve İnanç Sistemleri Gagavuz İnanışlarında Şamanizm ve Bogomilizmin İzleri makalesi , 119-122
- DUVARCI, A. Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, İnanmalar, Uygulamalar, Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü / ANKARA Bilig, Kış / 2005, sayı 32.
- TOPSAKAL İ. Fenomenolojik Bir Çalışma: Türk Kültüründeki Kurt Kültü Üzerine Öğrenci Düşünceleri, Bilig İLKBAHAR 2019/SAYI 89-77-94,s.78.